

אמור
ה' תשע"א
כתובת:
Oraysa10@gmail.com

אורחיה דתא

לע"ג צפורה הדסה ב"ר אברהם ברוך ת.ג.צ.ב.ה.

פרשת אמור

(ויקרא כג, טו-טז) וְסִפְרִיתֶם לָכֶם מִמּוֹזוֹרֹת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפֶה שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּבַיְמֹת תִּהְיֶינָה: עַד מִמּוֹזוֹרֹת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ זָמְשִׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְזוֹה זֹדֶשָׁה לָהּ:

וביאר חז"ל (מנחות סה:): "תנו רבנן, וספרתם לכם, שתהא ספירה לכל אחד ואחד. ופירש"י "שכל אחד חייב לספור". וביארו התוס' (ד"ה וספרתם), שהרי לגבי היובל נאמר נאמר (ויקרא כה, ח) וְסִפְרִיתְךָ לָךְ שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת הַשָּׁנִים תִּשְׁעַת יָרְבָּעִים שָׁנָה: וזוהי ספירת בית דין, לכך לגבי ספירת העומר צריך לאפוקי ולמימר שתהא ספירה על ידי כל יחיד ויחיד. [ויש מהראשונים שביארו שהמכוון בדברי חז"ל הוא, שאין מועיל לספירה זו "שומע כעונה"].

ולכאן הדברים טעונים ביאור רב, שהרי לגבי ספירת העומר נאמר לשון רבים - "וספרתם", ובזה ביארו שכל יחיד חייב לספור, ואילו לגבי ספירת היובל שנאמר לשון יחיד - "וספרת", בזה ביארו שהיא ספירת בית דין, היינו ספירת כל ישראל. ולכאן איפכא מסתברא, שבמקום שנאמר ספירה בלשון יחיד תהיה הספירה על ידי כל יחיד ויחיד, ואילו במקום שהספירה היא בלשון רבים הכונה לספירה על ידי בית דין, שספירתם היא ספירת כלל ישראל כולו בבת אחת.

כיו"ב ביארו (מנחות סה:): את הנאמר (דברים טז, ט) שְׁבַעַת שָׁבָעַת תִּסְפֹּר לָךְ מִהַזֹּזֵל זָרְמִישׁ בְּקָמָה תִּזְזַל לְסֹפֵר שְׁבַעַת שָׁבָעוֹת: שהכונה לספירת בית דין. ובספרי (ראה פג) "שבעה שבועות תספור לך, בבית דין. ומנין לכל אחד ואחד, ת"ל 'וספרתם לכם' כל אחד ואחד". הרי שלולי וספרתם היינו אומרים שתספור לך הכונה בבית דין.

עוד צ"ב בלשון הפסוק, תיבת "לכם", שהנה לגבי חג הסוכות בנאמר (ויקרא כג,מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאִישׁוֹן פָּרִי עֵץ הַדֶּרֶךְ כַּפֹּת הַתְּמָרִים וגו', ביארו חז"ל (סוכה כז: ט:): שבעינן לקיחה משלכם וכן הגזול פסול, מבואר שלשון 'לכם' משמעו משלו, ואילו בספירת העומר לא ניתן להסביר 'לכם' משלכם, שהרי ספירת כל יחיד אינה תלויה בבעלות ואין שייך בה בעלות של אחר, וא"כ 'לכם' למה נאמר.

מעתה, יש לעיין מניין למדו חז"ל דין ספירה לכל אחד ואחד, האם תיבת "וספרתם" היא המלמדת שתהא ספירה לכל אחד ואחד, א"ד שתיבת "לכם" היא המוכיחה שתהא הספירה לכל אחד ואחד.

שניתן להבין את הענין בבי' אופנים. א. שתורה דברה בלשון רבים לגבי מצוה שכל יחיד חייב בה, ומאחר שהתורה מדברת לכל ישראל לכן נאמר לשון רבים, אבל במקום שדברה תורה בלשון יחיד מה שלא יתכן להבינו כאשר מדברים אל הרבים, ממילא מוכח שהכונה שרק אדם או גוף מסוים יתעסק בענין, ולכן נאמר בו לשון יחיד. ב. שלעולם אין הענין תלוי במה שנאמר לשון רבים או לשון יחיד (וכמבואר להלן בס"ד), אלא שלשון 'לכם' הוא הגורם להבין שהענין תליא בכל יחיד ויחיד, אלא שבדבר שיש בו בעלות ממונית, ממילא נבין שגם צריך שיהיה הדבר שלו, כי התורה תלתה את הענין ביחיד, שיהא הענין שלו ופעלו, ולא של אדם אחר או עשיה של אדם אחר.

'וספרתם' לשון יחיד - צד א'

ולחידוד והכנת הדברים, ננקוט כעת כצד א' - היינו שלשון 'וספרתם' הוא המוכיח שתהא ספירה לכל אחד ואחד. היינו, שלשון התורה כשנאמר בלשון רבים, בע"כ שהכונה שכל יחיד ויחיד יעשה זאת, אולם כשנאמר בלשון יחיד, בא הלשון להוציא את כל ישראל ולהעמידו לאדם מסוים או גוף מסוים, או שבט מסוים וכיו"ב.

אלא שהדברים צ"ע, ממה שמצוות רבות בתורה נאמרו בלשון יחיד, ומאידך מצוות רבות שתלויים רק בבית דין נאמרו בלשון רבים. לדוגמא: מצות קידוש החודש שתליא בבי"ד סמוכים בלבד, נאמר בלשון רבים "החודש הזה לכם ראש חדשים הוא וכו'", אשר תקראו אותם במועדם", אמנם חז"ל דרשו מה שנכתב 'אתם' חסר כלשון יחיד, אבל פשטיה דקרא בלשון רבים נאמר.

ומאידך מצוות המוטלות על כל יחיד ויחיד נאמרו בלשון יחיד, כגון 'קדש לי כל בכור', וכל פטר חמור תפדה בשה', 'והגדת לבנך ביום ההוא', 'זכור את יום השבת לקדשו', 'כבד את אביך ואת אמך', ועוד רבים כיו"ב.

כמו"כ דוק ותשכח, שרובא דרובא ממצוות לא תעשה, בלשון יחיד נאמרו. אמנם זה ניתן להבין בפשטות, כי איסור אי עשיה מוטל על היחיד בלבד, ואין לך מצות לא תעשה שבתורה שמוטלת על הרבים, אבל במצוות עשה מצאנו מצוות שענינם באדם מסוים או קבוצה מסוימת, ולכן יפה נדרשים החילוקים שבין לשון רבים ללשון יחיד בחיוב העשיה. כי יש מצוות שדי בעשיה אחת לכל ישראל.

עפי"ז קשה להבין איך משמע מלשון רבים האמור ובספרתם שהיא חובת יחיד. לכאוף מוכח, שאין הבדל בין לשון יחיד ללשון רבים לגבי האי כללא האם נאמרה כלפי היחיד או כלפי הרבים. אולי ההבנה אימתית נאמרה המצוה בלשון יחיד ואימתית בלשון רבים, תליא האם היא מצוה שכולם חייבים בה או שהיא מצוה שרק בהפגש האדם בזמן או מקום או אירוע מסוים אז הוא מתחייב בה. שבזה, כל פרשת המועדות כל ישראל חייבים בה, אלא שעל כל יחיד מוטלת החובה לקיים את הזמן ההוא כהלכתו, אולם מצות פדיון בכור או פטר חמור הם רק כשנזדמנו לו, לכן נאמרו בתורה בלשון יחיד, כי רק יחידים מקיימים מצוה זו. כיו"כ כיבוד או"א תליא באם יש לו אב או אם, ולכן נאמרה בלשון יחיד. כיו"כ כל פרשת משפטים בלשון יחיד נאמרה, כי כולה תליא באם יבוא לידו ענין זה, כי תקנה עבד או אמה, או כי יכרה איש בור וכל כיו"כ, [אמנם בספר החינוך כתב על דיני פ' משפטים, שכולם חובת בית דין, שחובת בי"ד לדון נזקי השור, או תשלומי הגנב. אולי ס"ל שלכן לשון יחיד נאמרה, כי בי"ד הם הכופים על קיום המצוות האלה, ויל"ע]. אולם בזכור את יום השבת לקדשו עדיין לא מצאנו מנוח בכל זה.

'לכם' - הוא המלמד, צד ב'

לכאוף בע"כ נצטרך לבאר, שבאמת ממה שנאמר לשון רבים 'וספרתם' היינו מסבירים שהיא ספירה על ידי כל כלל ישראל, והיינו שבית דין האם המונים עבור כולם, אולם ממה שנאמר 'לכם' זהו המלמד שתהא ספירה לכל אחד ואחד.

כי לשון 'לכם' בא להדגיש שהמצוה תליא באדם עצמו, היינו שהוא עצמו צריך לקיימה ולשייכה אליו, ולכן בכל מקום שהוא חפץ כגון ד' המינים, הרי כשנאמר 'ולקחתם לכם' משמעו שאינו מן הגזול, כי המצוה צריכה להיות משויכת אל האדם בכל האופנים שהם.

לכן כשנאמר וספרתם לכם בע"כ שתהא הספירה על ידי כל אחד ואחד, וגם כשנאמר ולקחתם לכם בעינן לקיחה על ידי כל אחד ואחד. כיו"כ כשנאמר 'ימול לכם' משמעו כל מי ששייך לכם, והחובה מוטלת על האב או האדון. [ופעמים בא למעט אחרים, שרק לכם תהיה מצוה או ענין זה ולא לאחרים].

אלא שגם בזה הענין אינו מבורר דיו, שהרי גם בספירת בית דין נאמר לשון מעין זה, 'תספר לך', או 'וספרת לך', הרי שלשון לך אינו המלמד על שתהא ספירה על ידי כל יחיד ויחיד.

אולי אין בשני הענינים דלעיל ביאור מספיק מדוע למדנו שתהא ספירה לכל יחיד, אולם דייקא משום שנאמרה ספירה בתורה פעמים בלשון יחיד ופעמים בלשון רבים, זה מוכיח שלשון רבים היא ספירת כל יחיד ולשון רבים היא ספירה אחת לכל ישראל.

עפי"ז הנ"ל, אולי נוכל להבין מחלוקת חכמים ורבי אליעזר, דתניא (סוכה כז:): "רבי אליעזר אומר, כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו - דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים - משלכם, כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו - דכתיב חג הסוכה תעשה לך שבעת ימים - משלך. וחכמים אומרים, אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכה, מלמד שכל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת. ורבנן האי 'לך' מאי דרשי ביה, מיבעי ליה למעוטי גזולה, אבל שאולה כתיב כל האזרח. ורבי אליעזר האי 'כל האזרח' מאי עביד ליה, מיבעי ליה לגר שנתגייר בינתים וקטן שנתגדל בינתים. ורבנן כיון שאמרו עושין סוכה בחולו של מועד לא אצטריך קרא".

לכאור' ביאור המחלוקת הוא, שלשיטת רבי אליעזר מה שהתורה מדגישה 'לך' או 'לכם' זה בא ללמד שכאן המצוה שונה מבכל מקום במה שהיא צריכה בעלות של המקיים והעושה. אולם לשיטת חכמים, לשון רבים ולשון יחיד הוא המוכיח, כי במה שכתוב תשבו בסוכות או ישבו לשון רבים, זה מוכיח שכל יחיד ויחיד צריך לישיב בסוכה, אולם במה שהתורה באה ונקטה לשון יחיד 'כל האזרח' זה מוכיח שגם כלל ישראל כאיש אחד בלבד אחד יכולים לישיב בסוכה אחת.

ואכתי צ"ב בכל זה.

שבת שלום ומבורך